

ПРОФЕСІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗАГАЛЬНО-ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ З РЕАЛІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Актуальність проблеми формування готовності загальноосвітніх закладів до реалізації інклюзивної освіти обумовлена соціальним і державним замовленням і насамперед пов'язана з підготовкою кваліфікованих педагогічних кадрів до роботи з дітьми з різним рівнем психологічного розвитку, в т.ч. з дітьми із обмеженими можливостями. Включення дітей з обмеженими можливостями в загальноосвітній простір країни – як один із напрямів гуманізації всієї системи освіти – є сучасним пріоритетом державної політики і полягає в створенні умов для здобуття учнями якісної освіти відповідно до здібностей та індивідуальних можливостей кожного з них.

Навчання дітей з обмеженими можливостями в загальноосвітніх установах без переміщення їх в спеціальні школи-інтернати або корекційні класи є новим і перспективним підходом до навчального процесу в більшості країн Європи. Щоб описати процес включення дітей з обмеженими можливостями в загальний освітній простір, вживаються терміни «інклюзія», «інклюзивна освіта» (англ. Inclusion – включення; фран. Inclusif – включаючий в себе; лат. Include – включати). При цьому йдеться про доступ до освіти всіх дітей без виключень, виключення дискримінації дітей з особливими потребами та толерантне ставлення до цього педагогічного персоналу навчальних закладів.

Інклюзивна освіта висуває нові вимоги до фахової підготовки і компетенцій викладачів і потребує опанування ними як нових методів педагогічної діяльності, так і нової професійно-педагогічної культури і, зокрема, орієнтації педагогів на гуманістичні цінності навчання і виховання.

Для розкриття впливу професійного потенціалу освітнього закладу у реалізації інклюзивної форми освіти слід: 1) показати сутність інклюзивної освіти; 2) визначити зміст поняття професійно-творчого потенціалу; 3) проаналізувати стан підготовки педагогічного персоналу до впровадження інклюзивної форми освіти.

Інклюзивна освіта як соціально-психологічний феномен в освіті – це інтегрування дітей з особливостями психічного та фізичного розвитку в загальноосвітній простір України, як один з напрямів гуманізації всієї системи освіти, відповідає пріоритетам державної політики, що окреслені в «Національній доктрині розвитку освіти в Україні у ХХІ столітті» і, полягає в «особистісній орієнтації освіти; створенні рівних можливостей для дітей та молоді у здобутті якісної освіти; забезпеченні варіативності здобуття базової або повної загальної середньої освіти відповідно до здібностей та

індивідуальних можливостей» [3]. Реалізація інклюзивної освіти вимагає від загальноосвітніх закладів і їх педагогічного персоналу особливого стану мобільності до інклюзивної роботи, і цей стан пов'язаний з розкриттям професійно-творчого їх потенціалу [1; 4].

При дослідженні феномену професійно-творчого потенціалу освітнього закладу було виявлено, що в даний час в педагогіці немає однозначного його розуміння. Потенціал визначається як готовність до діяльності, в т.ч. педагогічної. Будучи сформованим заздалегідь, такий потенціал становить необхідну передумову успішної діяльності. Проаналізувавши розвиток та активацію професійного та особистісного потенціалу педагога в освітньому просторі школи, можна стверджувати, що це формування готовності до певного виду діяльності безпосередньо в освітньому просторі школи. Особливу особистісну формацію, яка передбачає наявність мотивації та ціннісного ставлення до професійної діяльності вчителя, серйозність професійно важливих якостей особистості вчителя, а також володіння знаннями і навичками в галузі викладання в середніх школах [4]. Потенціал становить необхідну умову готовності і спроможності педагога працювати в полі інклюзивної освіти, і це насамперед: 1) світоглядна і спеціальна інформаційна обізнаність, володіння відповідними педагогічними технологіями, дидактичні знання та методичні уміння; 2) система ціннісних орієнтацій особистості, мотивація, педагогічний оптимізм, толерантність; 3) знання основ психології та корекційної педагогіки.

До вимог професійної компетентності педагогів в умовах інклюзивної освіти можна віднести такі ключові субстантивні компоненти: інклюзивну етику (набір морально-етичних цінностей і норм інклюзивного спільноти, заснований на наборі особистісних якостей вчителя, важливих для роботи з «особливими» дітьми); інклюзивна теорія (знання, необхідні для організації інклюзивної освіти дітей); інклюзивна практика (педагогічні навички, що мають відношення до реалізації «інклюзивного» освітнього процесу) [2; 5].

Згідно з даними державної статистики, в Україні щорічно зростає кількість загальноосвітніх навчальних закладів, доступних для дітей з обмеженими можливостями [1]. І, як зазначають міжнародні та вітчизняні експерти, Україна зробила потужний крок уперед в розвитку й упровадженню інклюзивного навчання. Зокрема, МОН України проаналізувало низку світових моделей інклюзивної освіти. Окрім напрацьованого з канадськими колегами варіанту, українські фахівці ретельно вивчили модель інклюзивної освіти в США, в т.ч. роботу асистентів вчителів. Нині в Україні впроваджується загальнонаціональний проект «Інклюзивна освіта – рівень свідомості нації», який у 2016 р. успішно стартував у Запорізькій області. Однак, попри це, загальний стан розвитку інклюзивної освіти в Україні ще не сягнув належного рівня. Так у 2015/2016 рр. в інклюзивних класах навчалося 2720 дітей з особливими потребами, що становить 5,8% від загальної кількості тих, хто цього потребує. Однак, понад 50 тисяч дітей досі навчаються у спеціальних школах-інтернатах [4]. А отже, означені питання у сфері запровадження інклюзивної освіти в Україні були і залишаються надзвичайно актуальними.

Реалізація інклюзивної освіти вимагає від загальноосвітніх закладів і їх педагогічного персоналу актуалізації наявного в них професійно-творчого потенціалу. Професійно-творчий потенціал – це реальна можливість, яка може бути мобілізована і реалізована для досягнення конкретних цілей і завдань професійної діяльності і особистісного зростання фахівця у царині інклюзивної освіти. Цей потенціал є необхідною умовою успішної діяльності вчителя загальноосвітнього навчального закладу.

Актуалізація такого потенціалу може визначатися готовністю до здійснення інклюзивної освіти. Інклюзивна готовність вчителя є стійкою рисою особистості, яка є важливою передумовою для навчання дітей з обмеженими можливостями і характеризується орієнтацією на реалізацію принципів включення в свою професійну діяльність.

Стан підготовки педагогічного персоналу до впровадження інклюзивної форми освіти нині не є належним. Сучасні вимоги до професійних якостей вчителя загальноосвітнього закладу зумовлені стратегією розвитку суспільства, яка вимагає зміцнення професійно-творчого потенціалу, заснованого на пріоритеті самооцінки особистості, здатної до самоосвіти, розвитку, самовдосконалення і самоосвіта з урахуванням перспектив розвитку його професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Жосан О.Е. *Ідеї гуманної педагогіки та сучасна система інклюзивного навчання* : зб. матер. Всеукр. науково-метод. конференції, присвяченої 97-річчю від дня народження В. Сухомлинського, 29-30.09.2015 / – Кіровоград : Ексклюзивсистем, 2015. – 15 с.
2. *Інвалідність та суспільство* : навч.-методич. Посібник / Л. Ю. Байда, О. В. Красюкова-Еннс, В. О. Азін [та ін.] : за заг. Редакцією Л. Ю. Байди, О. В. Красюкової-Еннс.- К. : Канадський центр вивчення інвалідності: ВГСПО «Національна Асамблея інвалідів України», 2012.
3. *Інклюзивна освіта в Україні: здобутки, проблеми та перспективи: Резюме аналітичного звіту за результатами комплексного дослідження. Червень 2011 – січень 2012* / ГО «Європейська дослідницька асоціація», (ERA) у співпраці з дослідницькою кампанією InMind, ГО «Демократичні ініціативи молоді» та ГО «Аліса» за фінансової підтримки фонду відродження. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://pandia.ru/text/79/501/26323.php>
4. Колупаєва А.А. *Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія* / А. А. Колупаєва. – К.: «Самміт-Книга», 2009. – 326 с.
5. Малафеев Н. Н. *Базовые модели интегрированного обучения [Текст]* / Н. Н. Малофеев, Н. Д. Шматко // Дефектология. – 2008. – № 1.